CODEX

CCCCLXXVII

DO

CARTORIO

DE

ALCOBAÇA

XVIII

395

Microfilmado de novo
Por falta de qualidade
do 1º filme
2/7/93
Rui Lourenço

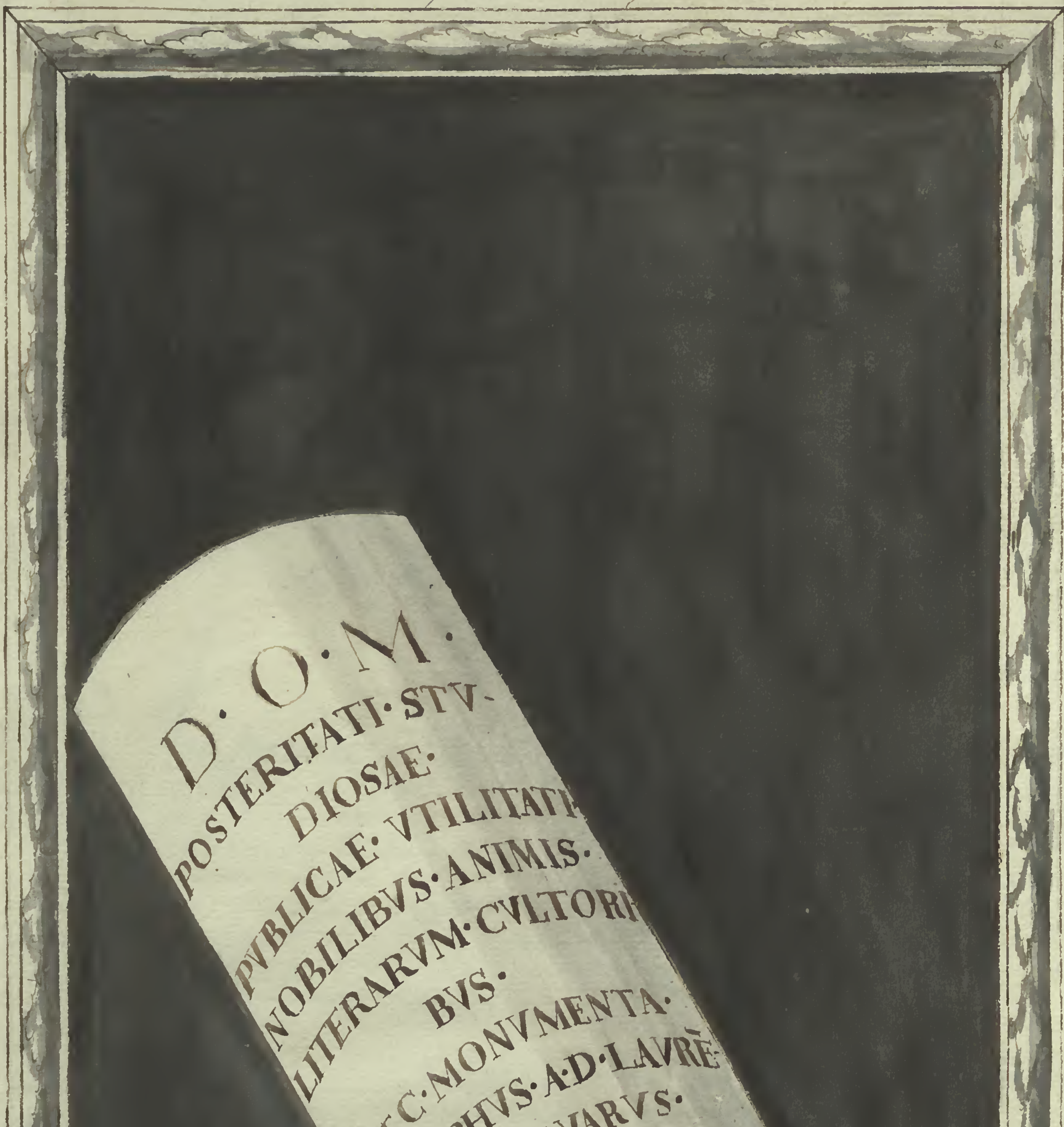

LIVRARIA DE ALCOBAÇA
LIVRARIA DE ALCOBAÇA

Ill.mo et R.mo Domino Domino L.tri M.tro ac D.dri Fr. Alexandro de Vasconcellos Cisterciensium Portugaliae Dignissimo Generali atque Eleemosinario Maximo a Regiisque consiliis Fr. Josephus a D. Laurentio felicitatem.

Non fortunae vel dignitati tuae adulandi caussa, aut ad meum emolumentum referendi gratia (ut solent illi, qui fortuna ellapsa advolant omnes) sed confirmata amicitia, et perspecta fide ex se ipsa orta, et sua sponte nata, hoc tibi specimen, Praeclarissime Praesul, statui consecrare. Nam cum meus erga te amor nihil aliud sit, nisi te ipsum diligere quem amo, nulla indigentia, nulla utilitate quaesita: profectò jam me propter tuam nobilitatem, justitiam, urbanitatem, caeterasque virtutes à natura ipsa impulsum te colere judicabis. Ibit etiam in soecula te esse Praesulem, quem neque dignitas, neque fortuna, qua saepe homines sui obliviscuntur, a tuae laudabilis mirandaeque virtutis constantia unquam conquassare potuere. Quare sicut nemo tuo Ill.mo M. ac Doct. Fr. Antonio Caldeira antecessore extilit felicior, ita neque te maiorem fuisse, ut dicent plenius futura soecula, posteritati non vereor commendare. Et cum virtutem necessariò gloria sequatur: capis ergo virtutis tuae gloriosissimum fructum ex veritatis consensu. Amaris quidem ab omnibus in quantum mereris. Haec cum animadvertam non Alexandrum Magnum excitabo, nec Ptolemaeum, non Marcum Aurelium Imperatorem, ut ad ipsorum exemplum hoc litterarum monumentum benigne accipias; sed tuam benevolentiam considerabo, eaque ut benignus prospicias contentus ero. Verum si hujus operis paucitas te non mereri videatur; facilè tuae gratiae suffragio eam fore suppleturum te cum fiducia expectabo.

Valent, mihi crede, Praesul Sapientissime, haec specimina ad perfectionem naturae et artium, easque tanto studiosiùs exequimur, quanto clariùs antiquitatem versamus. Valet ad Historiae utilitatem et incrementum, eamque tanto iis probare videmur, quanto diligentiùs investigamus. Valet igitur ad illas scientiarum assequendas perfectiones ex quibus ipsae praeclarum recipiunt splendorem. Non te fugit praeterea ipsa singularis utilitas et gloria in Archivis Monasteriorum res temporum gestas fidè narratas servandi; ut illustriores Monachi semper ab initio tanto Ecclesiae et Reip. fructu naviter incubuere. In quod ut incoepta perficias et nova instituas, felices, te sospite, diutissime rerum Opifex annos impendat. Vale Praesul Optime et Inclyte. Alcobatiae Id. Novembr.

A. C. N. CIƆIƆCCLXXX

LIVRARIA DE ALCOBAÇA

Epistola grata Ex.mi ac R.mi D.ni Emmanuelis Episcopi Pacensis quondam Praeceptoris ac Paenitentiarii Serenissimi Principis Lusitaniae D.ni Josephi, quam pro commisso prothotypo sarcophagi in vico Vallado reperti, me hunc libellum scribente, accepi, et eruditionis gratia hinc inserere visum fuit.

Josepho a Sancto Laurentio
Ordinis Cistercien. Viro Religioso
Emmanuel Episcopus Pacensis S. P.

Accepi litteras tuas iis diebus, quibus nec quod eas receperim te certum faciendi mihi ullus datus est locus: eo tempore in Diecesim exire properabam; est enim Pastoris officium oves suas quærere, atque cognoscere. Mecum detuli epistolam tuam cum Exemplo inventi sarcophagi, quod ad me misisti, cum scias me his rebus æstuare, quæ Patriæ nomini amplificando sunt utilissimæ: Detuli vero ut his locis, romanæ antiquitatis custodibus, excirem desiderium, ac æmulationem retegendi occulta, et contemta recuperandi. Nihil enim magis hominum negligentiam discutit ac aliorum fortuna, et exemplum cum gloria conjunctum. In reditu volui quidem tecum communicare meam gratidinem, quidque sentirem; at animus, ac dies obruti negotiis; scrinia ipsa chartarum mole impedita ex itinere, et stationum varietate ex oculis subduxerunt epistolam tuam usque dum per tempus licuit invenire. Næ felix tua interpretatio! Ego sic intelligo quemadmodum scribis. Habeant Vestrates in prætio inventum rarissimo. Tu tamen enixe deprecare ut illud servetur omni cum deligentia, decoris, ac utilitatis causa. Fac non præsentium modo æstimationi inserviant Monumenta hæc felicissime reperta. Atrahe Præsides tuos ad hanc rationem conservandi, ac fovendi studia humanitatis: Earum enim exercitatio, et cultus vetat ne ab animis effluat amor harum elegantiarum; ne etiam vincat tempus edax. De reliquo velim tibi persuadeas me in omnibus rebus satis amori tuo facturum. Vale. Pace Julia Prid. Calend. Decembres an. 1780.

Monumenta Selecta

a Magistro Fr. Josepho a Divo Laurentio olim Benedictino nunc Cisterciensis

Monitio

En tibi, erudite Lector, deliciae mentis. Castae nimirum deliciae Virorum nobilium, qui de his pro venerandae antiquitatis merito judicare possunt. Habes quidem gratis eorum partem, quae ego integer ocularisque testis nonnisi mea industria, et propriis expensis sine alicujus favore fuerim assequutus. Res est non parvi facienda, nam apud omnes constitutum est pictores, sculptores, aut qui talia laboranda curant magnam in omnem partem ex veterum nomismatis utilitatem capere posse. Nec est, credo, ab omni humanitate quisquam tam alienus, quem lectio virorum illustrium, et earum rerum, quae antequam nasceremur contingerint, nec non morum, celeberrimarum provintiarum, urbium, fluminum, et aedium sacrarum, virtutum, putà Nobilitas, honor, Musarum chorus, et orthographiae non mirificè recreat. Profectò haec tibi oblata animo percipe benigne.

Vale

Anno a reparatione mundi 1773 mense Junii cum Olisipone efoderetur aquae ductus plateae argenteae, detectae fuerunt cryptae ex lapidibus confectae, ac diversarum viarum intrincatissimo labyrinto divisae. Nihil praeter limum continebant. Itaque ego non labori parcens, accuratè eas vidi et depinxi. Multae intùs viae luto, lapidibus, et aqua obturabantur, per foramina desuper concisis. Busta fuere juxtà antiquitatis morem mortuos condendi. Hae similes illi quem refert Thesaurus antiquitatum Italiae de prisco opido Syracusarum situ tom. IV. Hujusmodi Romae et caeterae catacumbae.
Tamen cum iis in cryptis situm habendi et claudendi repagulis portas, ac fuliginem testudini appensam viderem: his de causis hanc civitatem subterraneam in aliud ministerium fuisse addictam probabiliter conjicio. Favet praeterea meae sententiae lapis ibi paulo ante inventus, et quadam domo prope servatus, necnon a me transcriptus, qui Esculapio aedem fuisse desuper dicatam testatur. Quod est: Sacrum Aesculapio Marcus Afranius Euporio, et Lucius Fabius Daphnus augusto Municipio dedicarunt.

Descriptio lapidis prius inventi

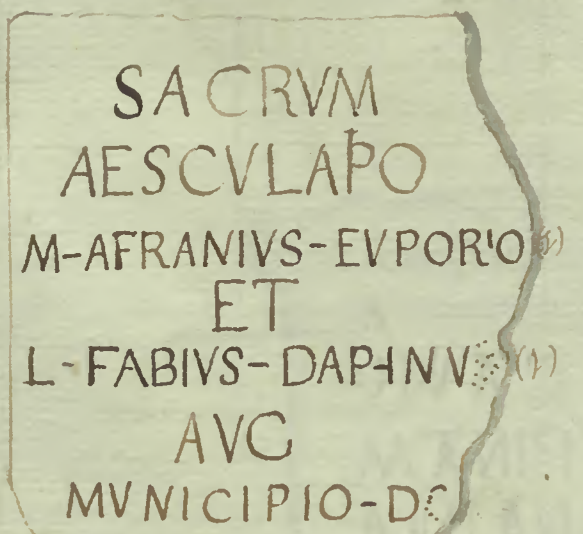

(2)

Descriptio cryptarum, quarum terminus propter obturatas vias ignoratur.

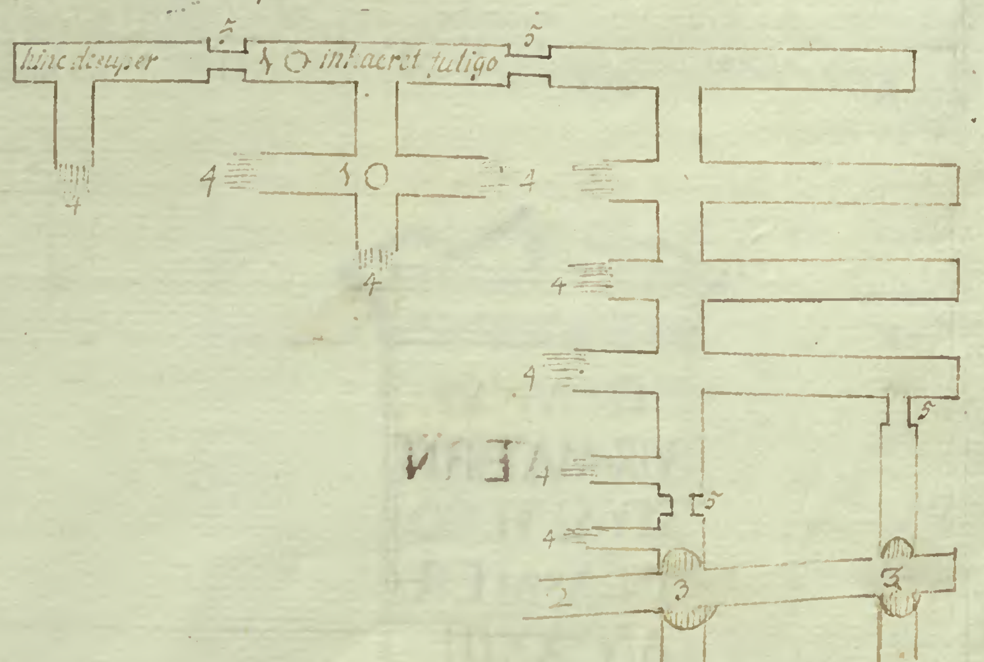

(1) Euporio et Daphnus sunt cognomina Graeca ex opidis ita nominatis deducta.
(2) municipium = appellat Olisiponem Plinius lib. III. cap. 22

(1) foramina cryptarum (2) cloaca plateae argenteae.
(3) ingressus cryptarum. (4). Coenum et aqua impervia
(5) transitus ubi portae collocabantur.

Memoria ingentis pluviae

Anno a partu Virginis 1774 die 11 Decembris vespere hora sexta. Alcobatiae rivi nimbis tumidi defluere caepere. Septima deinde hora ultrò citròque coelo tonitrua resonabant, quorum quidam aethera non tantum ingenti fragore quassit, quantum etiam tremore Alcobatiae aedes. Postea octava hora furentes jam excurrebant fluvii: ita ut nona hora extra alveum grandi habitantium periculo et labore diffunduntur aquae ad undecimam usque. Tunc torrens undis pluvialibus auctus, per sata et vias decurrebat. Armenta jam in stabulis reboabant, consumptis ex illis 245 arietibus. Sternuntur segetes, arbores avelluntur, tractis undique lignis ab unda cum strage. Monasterium ad insulae instar aqua includebatur, et nec Monachis deerat terror. Quare ad Ecclesiam tendentes humiles preces Sanctorum litania coram Eucharistia fuderunt. Horti pomaria, vireta, campique gravissima aqua opprimebantur. Ita vero diluvies Alcobatiam innundavit, ut jam aedium portis praecellebat. Huc fluviorum excessus, hic aquae superficies. Monasterii praeterea in hortis multi recentes ac fortissimi parietes, aquaeductus, et pontes sunt eversi. Graves lapides, latique muri confracti incredibili longitudine dispergebantur sub gurgite latentes. Interim in Alcobatiae pago gentes è domibus per scalas pensiles aufugiunt, alii auxilium clamant, alii nudi vagantur bona sua et fortunas ab aqua vehi videntes. Horà igitur undecima evanuit horrenda tempestas, quae summum ac semper memorabile damnum populis vici Batalha, et urbis Collipōnis, ubi quatuor homines perierunt, intulit. Alcobatiae pons in via ad Collipōnem diruta fuit, terra ita effossa, ut quam plurima numismata prisca reperiebantur. Coeterum juxta fori pontem carbones, et Ioannis III et Sebastiani Regum numi, et alia apud mercatores combusta tamquam antiquo sulfuris incendio mixta et conglutinata apparuerunt.

De Monte Giresio vulgò Gerez propè Bracaram

Juressum, cui varitatibus nullus similis, mons est excelsus et exquisitis arboribus nemerosus, quo peregrinos lapides et plantas tenet penetrales natura; et exquitus magnes ipse est mihi. Vallibus amaenis circumstat in quas non tantum dillabuntur liquidi fontes; sed etiam resiliunt ad montis calcem salutiferae thermae. Ipsum lustravi; verum optata ibi priscae civitatis vestigia non reperi. Quare vulgi auctoritas ut veri expers merito contemnenda est.

De Monte Baltar inter Portum et Penafidelem

Antiquitas Romanae gentis paucissimis nota, est montis Baltar culmen Vandoma appellatum memoriae dignum. Nam dum illud de industria ascenderem, planitiem rivulis et arboribus vestigiisque aedium, muro sexdecim palmorum crassitudine, et unius circiter leucae ambitu circumcinctam conspexi. Quadam etiam propinqua domo lapides duos ibi detectos ac asservatos, ut infra depinguntur, transcripsi.

Fig. 1.ª

Fig. 2

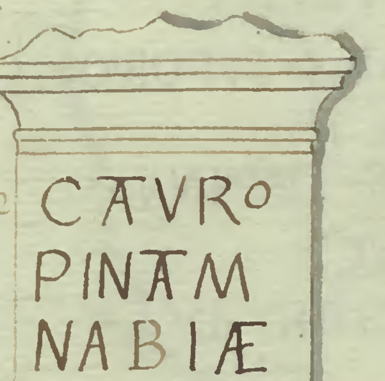

Fig. 1.ª Quod est: Diis Manibus Sacris Viro Materno Seviro (1) Severo Consuli Merito Anno 23°.

(1) Sevir i. e. Sex viri, dignitas civilis, et Magistratus in Municipiis, Coloniis, et Praeturis

Extant hi lapides in domo Josephi Carneiro agricolae et cauponis

Fig. 2.ª Ctauro graecè Sacrificatori taurorum. Pintam nomen insulae vel civitatis. Nabiae nomen cujusdam loci in Asia. Ibens legatur LIBENS

Figura 1.a

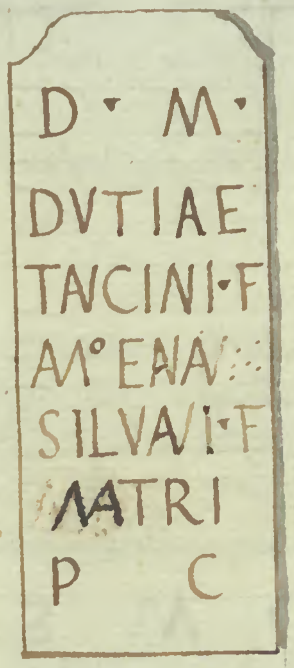

Figura 2.a

Habes, lector, quod de nostra Lusitania siluit antiquitas, et quod nullo explorato plano plurimi pertransiere. Quare multa hodie offendes prorsùs nova, quae in praecedentium scriptorum notitiam non venerunt. Nostra namque luce, non sine stupore in Alcobatiae ditione prope oppidum Vallado nuncupatum admodum spatiosum agrum humanis ossibus, tegulis et lateribus fractis, ferri scoria, lapidibusque refertum nobis non tantum offert curiositas; quantum ibi magnum extitisse populum, cui auri, numorum, ferri, et caeterarum divitiarum ingentem fuisse copiam ex compertis judicium excitat. Praeterea quantum ibi gratum caelum ac situs jucundum efficeret oppidum nulli latebit. Verum ne ab incuria celebriora sepeliantur cogor commendare, quod anno MDCCLXXIV. in praedicto agro, vehenti aratri ferro, repertus fuit lapis sepulchralis in praedii Alcobacensis muro prope oppidum Vallado hodie servatus, cujus inscriptio nisi melior corrigat sententia ita mihi legi videtur Fig. 1.a Diis Manibus. Dutiae Tancini, Filiô Am.º Eana.. Silvani, Filius Matri Ponere Curavit.. Deinde alter lapis eodem anno supra informe sepulchrum sequenti charactere V exaratus apparuit. Tandem eodem agro non multis intercedentibus palmis, a relatae inscriptionis loco inventae, arante agricola anno MDCCLXXX. compertus est hic ame datus sarcophagus vel urna ex albo Italiae jaspide novem palmos oblonga, tres lata, et alta duorum cum dimidio, quae exilibus lapidibus contecta sex aut septem crania, ac nonnullas argenteas aciculas digiti indicis longitudine intus continebat. Fig. 2.a In extrema utrinque facie similes genii facem contra terram extinguunt, quare vitae terminus subindicatur. Immedii autem parte Musas hinc cum Apolline sculptas significari posse certo comprobatur. Quae etsi varie tumulis, ordine, et instrumentis repraesentantur; tamen Thalia, Melpomene, Calliope, Urania, et Euterpe, sicum aliis inventis conferantur hinc proculdubio comparent. Idcircò prima est Clio seu illustris, quae à fama gloriaque nomen obtinet, et enixa canere videtur. Secunda Erato seu amabilis, quae plectri vice utitur baculis, quibus tres veluti dentes intinguntur. Tertia Thalia ab ea, quam affert delectatione sic nuncupata, larvam latere habet sinistro. Quarta Calliope a vocis suavitate, quae utpote Heroici carminis mater volumen Homeri tenet. Quinta Melpomene, quae u tragediae inventrix cultrum tenens repraesentari solet. Sexta Apollo in chori medio residens. Septima Terpsichore musicum instrumentum cultro perficiens. Octava Polythymnia ab ὕμνων seu cantilenarum multitudine cum instrumento quodam; ut illi barbiton adscribit Horatius. Nona Urania seu caelestis, inventrix astronomiae fertur et globum radio designat. Decima Euterpe seu florida, quae comaediam instituit, larvam quoque sinistra extollit. Nihil operis retrò utpote parieti incubandum. Extant

Extant hujusmodi quamplurima Romae anaglipha quae a Montfaucon I.° tom. Antiquit. eadem cuduntur. Confer Ausonium Eidil. 20. Orfei et Proculi hymnos in Musas. Natal. Comite de Ichnologia. Insuper in eodem etiam agro alii tres sarcophagi informi lapide fuere inventi, nec non fictiles urnae lachrimatoriae saepe atratro arena plenae obviantur. Animadvertendum praeterea quod omnes hujus tumuli figurae sunt media sui parte eminentes.

Alcobatiae ditione est pagus Salir do mato cognominatus, in quo sepulchralis lapis duorum palmorum cum dimidio longitudine latitudineque quadratus prope Monasterii horreum extat. Illius quoque inscriptio a me fideliter transcripta et infra exhibita praeter latinam orthographiam: civitatis Collipponis nomen recte scribendi comprobat rationem.

D · M · S
SVLPICIAE COL
LIPPONESI · AN
XXXV GALLAECVS
R · S · L · VXORI
P · P · C ·

Hoc est;, Diis Manibus Sacris. Sulpiciae Collippenensi, anno trigesimo quinto Gallaecus Romanus Syllanus uxori propria pecunia consecravit.

Singulares sunt hae siglae vel abreviationes, R: SL: quas et si ullo nisu certo explanare non valeo; tamen, nulla veritati injuria data, hunc sensum = Romanus Syllanus = divinationis gratia subjungo. Multa enim hujus generis et locutionum, lapicidarum ruditati; multa vulgi dialecto vel decurrenti aevo, suam debent originem. Tamen his omnibus epitaphiis a me datis ea antiquae elegantiae tempore scripta fuisse ostenditur. Nam Consecratio, deinde mortui nomen, porro Elogium vel Aetas, denique nomen Curatoris, qui monimentum fieri curavit, diphthongi divisae, puncta introducta, charactheres eleganter incisi, saeculi aurei proferunt testimonium. Praeterea in magnificis epitaphiis haec observatur regula. Consecratio, mortis vel sepulturae mentio, nomen defuncti, elogium breve, dies emortualis et defuncti aetas, aliquando allocutio ad mortuum vel ad viatorem, et nomen curantis monimentum. Nota saeculo jam secundo De interpretandis Romanorum litteris etc? scripsit M. Valerius Probus, cujus liber prodiit cum notis Henr. Ernstii, Sorae 1647. 4.

Ipsius etiam ditionis in oppido Alfeizarão nuncupato alter ejusdem molis et figurae est lapis versus quandam domum innixus, ac perpolitis charactheribus melius incisis; quemadmodum fidè transfero.

TERENTIAE · Q
F · CAMIRAE
TERENTIÃ DOC
F · MAXVMA
MATER

Id est: Terentiae, Quinctio filio Camirae Terentina * doco fecit Maxuma Mater.

* Terentina i.e. Sacrificia Terentina saecularia, quae ad annum et centesimum quoque tribus diebus noctibusque continuis taurorum nigrorum victima celebrabantur. Ausonius in Ternario, 4. 34.

Trina terentino celebrata trinoctia ludo.

Unde lapis iste cujusdam divitis Matronae zelum celebrat. Hinc ex tot exquisitis monumentis meritò suadeor Alcobatiae ditionis oram maritimam quondam opulentià et divitiis abundasse.

Municipio C. A   trium viratum.

n. 1.

Lucii Junii

In antica parte Bruti facies exhibetur; in postica equus, qui dignitatem equitis consularis repraesentat.

Imperatoris facies

n. 2

Victoria Parthum. Senatus Consultus

Sic vero describitur victoria ἔτω γὰρ γράφεται ἡ νίκη ut ait Ulpianus in Timocratem Demosthenis. Est etiam pileata Clypeum palmae impositum tenens, cum titulo victoriae parthicae

Divus Caesar Augustus Pontifex Maximus Tribunae Potestatis Imperator.

n. 3.

Constantiae Augusti Senatus Consultus

Constantia hastae innixa, militari habitu, indicem manus dextrae attollens. Qui gestus designat Augustum constanter pro salute Reip. excubare. Adde quod hic gestus est constanter aliquid affirmantis. Quintilian. lib. XI. Index in exprobrando et indicando (unde ei est nomen) valet: et allevata ac spectante humerum manu paulum inclinatus, affirmat.

Augusto Kai (i.e; et) Caio Nervae Consuli Pontifici Trajano trecenta bicia. Nomen est graecum quod vas vel sitellam significat. (*)

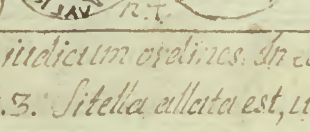

n. 4.

ΥΠΑΤΕ ΔΗΜΕ. sic ex Graeco; Potestati Publicae **

(*) Sitella, urna judicialis, et tot fuerunt quot judicium ordines. In ea suffragia populi, creandis magistratibus, legibusque ferendis colligebantur. Livius XXV. c. 3. Sitella allata est, ut sortirentur, ubi latini suffragia ferrent.

** Versa facie duae pendent sitellae.

Imperator Caius Marcus Claudius Tacitus Augustus

Fides Militum. i.e. Vota XXII *

* Fides militum depicta cum duobus signis militaribus.

Licinius IIII Nobilis Caesar

Romaea et etnée. Sapit Atticum Dialectum ex quo sic in latinum conversto: Romae et genti. Populus Romanus.

Asia

Victoria spoliis insidens scribit clypeo vota XV. Vota ludi quos singulis pro salute Imperatorum annis votivos faciebant. Meminit Plinius lib. 7. Cap. 48.

Domino Constantino

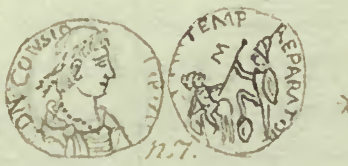

Templorum reparatori. *

* Hinc quemdam captivum pede imposito premit: de his consule Gregorium Nazianz. Orat. V. in Julianum, et Divum Chrysost. Orat. in Eutropium. Eques hic succumbens, cui littera M inversa superponitur certe Maxensium devictum repraesentat. Illius enim victoria liberum Constantino imperium contulit.

Numisma num. V. reperta fuit in Regno Valentiae. Numisma num. 4. in monte Viterbii, caetera in vico Valado

[illegible]

Co
Al
Se
N.